

Ivan Pankevych

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: 0000-0003-2826-9610

i.pankevych@wpa.uz.zgora.pl

Yevheniia Bulat

Prydniprovskiy Centrum Naukowe Narodowej Akademii Nauk Ukrainy i Ministerstwa Oświaty i Nauki Ukrainy

Dniprovskiy Uniwersytet Narodowy imienia Olesia Honchara

ORCID: 0000-0002-1143-909X

aasdbulat@gmail.com

Prawne aspekty e-administracji w Ukrainie: stan i perspektywy rozwoju

Słowa kluczowe: e-administracja, innowacje, usługi elektroniczne, technologie informacyjne, administracja publiczna, cyfryzacja

Streszczenie. W artykule dokonano analizy stanu obecnego i perspektyw rozwoju e-administracji w Ukrainie. Kwestia rozwoju i udoskonalenia e-administracji stała się szczególnie istotna w czasie wojny prowadzonej przez Rosję z Ukrainą. Konsekwencje tej wojny mocno wpłynęły na wszystkie sfery życia społecznego i funkcjonowania państwa, w tym na dalszy rozwój i ulepszenie dziedziny e-administracji, gdyż państwo stanęło w obliczu wyzwań spowodowanych zniszczeniem obiektów infrastruktury krytycznej, w tym obiektów zapewniających usługi publiczne, dostawy energii, opiekę zdrowotną, usługi komunikacyjne itp. Jednocześnie, pomimo tak trudnych okoliczności, udoskonalane są istniejące usługi i poszukiwane są kierunki dalszego rozwoju e-administracji w Ukrainie. Poszukiwane także są nowe możliwości związane z aspiracjami integracyjnymi Ukrainy oraz koniecznością wdrażania europejskich norm i standardów w realizacji polityki informacyjnej państwa, dzięki czemu e-administracja wraz z innymi zaletami staje się wygodnym mechanizmem pozwalającym osiągnąć określony cel w możliwie najkrótszym czasie.

Stwierdzono, że rozwój e-administracji w Ukrainie uległ istotnym zmianom, o czym świadczą rozbudowane ramy prawne w badanej dziedzinie. Jednocześnie celowe byłoby dostosowanie i skoordynowanie istniejących ram prawnych dotyczących e-administracji z odpowiednimi regulaminami, dyrektywami i instrukcjami w celu jak najbardziej optymalnego i efektywnego jej dalszego funkcjonowania. Na obecnym etapie e-administracja jest w stanie stworzyć warunki do normalnego rozwoju biznesu, poprawy klimatu inwestycyjnego, wzrostu gospodarczego, a także zapewnić realny udział obywateli w procesach politycznych, gdyż okoliczności, w jakich znalazł się kraj w wyniku wojny, wymagają szybkiej i skutecznej reakcji na wyzwania czasu.

Dlatego Ukraina już teraz korzysta z najnowocześniejszych technologii w tej dziedzinie, a w szczególności z aplikacji, które pozwalają szybko reagować na wyzwania czasu i dostarczać obywatelom pełną informację o środowisku, poprawiać jakość opieki medycznej w wojskowych placówkach medycznych, umożliwiają ewakuowanym obywatelom dostęp do utraconych dokumentów.

Legal aspects of e-government in Ukraine: status and development prospects

Keywords: e-government, innovations, electronic services, information technologies, public administration, digitalization

Summary. The article is concerned with the current state and prospects of e-government development in Ukraine. The issue of development and improvement of e-government is of particular relevance during the war that was unleashed by Russia against Ukraine. Ukraine faced challenges caused by the destruction of government facilities and public services provision, energy supply, healthcare, communications, etc. Russian aggression is not slow to affect also the further development and improvement of the sphere of e-government. It became a reason for searching various ways to restore and protect the devastated infrastructure. At the same time, even in difficult circumstances, existing services have been improved and new applications have been created in the sphere of e-government in Ukraine. At the same time, there is a search for new opportunities related to the integration aspirations of Ukraine and the need to implement European norms and standards in the realization of the state information policy. Due to this fact electronic governance, along with other advantages, becomes a convenient mechanism that allows to achieve the specified goal in the shortest time. It is determined that the development of e-governance in Ukraine has been exposed significant changes, as evidenced by the extensive legislative system that exists today in the mentioned sphere. At the same time, it would be expedient to align and harmonize the existing legal system for e-government with relevant by-laws, enactments and instructions, for the most optimal and effective further functioning of it.

At the present stage, electronic governance is able to create conditions for normal business development, improvement of the climate investment, economic growth, and also ensure the real participation of citizens in political processes, since the circumstances, the country found itself as a result of the war, require a quick and effective response to the challenges of the time. That is why Ukraine has already used the latest advanced technologies in this sphere and, in particular, applications that allow quickly respond to the challenges of time and provide full information to citizens about the environment, improve the quality of medical care in military medical institutions, allow evacuated citizens to access lost documents.

1. Uwagi wprowadzające

Kwestia skutecznego wdrażania i rozwoju e-administracji w Ukrainie zawsze była aktualna. Stało się to jednak szczególnie istotne podczas trwającej od dwóch lat pełnowymiarowej wojny rosyjsko-ukraińskiej. Konsekwencje tej wojny mocno wpłynęły na wszystkie sfery życia społecznego i funkcjonowania państwa, między innymi na dalszy rozwój i udoskonalenie dziedziny e-administracji, gdyż państwo stanęło w obliczu wyzwań spowodowanych zniszczeniem obiektów infrastruktury krytycznej, w tym obiektów zapewniających usługi publiczne, dostawy energii, opiekę zdrowotną, usługi komunikacyjne itp. Spowodowało to rozwój i tak już „zmęczonej” wojną infrastruktury, co stało się podstawą do poszukiwań różnych sposobów jej odbudowy i dalszej ochrony. Jednocześnie, pomimo tak trudnych okoliczności, nadal udoskonalane są istniejące usługi i poszukiwane kierunki dalszego rozwoju e-administracji w Ukrainie. Poszukiwane są także nowe możliwości związane z aspiracjami eurointegracyjnymi Ukrainy oraz koniecznością wdrażania i rozwoju

europеjskich norm i standardów w realizacji państwowej polityki informacyjnej. Dzięki temu zarządzanie elektroniczne staje się efektywnym mechanizmem pozwalającym nie tylko osiągnąć określonego celu w możliwie najkrótszym czasie, ale w niektórych przypadkach (m.in. okupacja przez Rosję ukraińskich terytoriów) jedyną możliwością świadczenia przez państwo ukraińskie usług dla pozostających pod okupacją własnych obywateli. Wymienione wyzwania stanęły przed władzą ukraińską już dziesięć lat temu, w 2014 r., kiedy to w marcu pod pozorem tzw. referendum ochraniańego przez „zielone ludziki” Rosja, rażąco naruszając wszelkie normy prawa międzynarodowego, anektowała ukraińską Autonomiczną Republikę Krymu¹ i rozpoczęła aktywną fazę wojny hybrydowej w poszczególnych rejonach obwodów Donieckiego i Ługańskiego.

2. Analiza ostatnich osiągnięć i publikacji

Problematyka badań nad e-administracją w Ukrainie, studium podstawowych pojęć i definicji, a także perspektyw i możliwych kierunków jej dalszego rozwoju została między innymi podkreślona i rozwinięta w opracowaniach naukowych takich przedstawicieli ukraińskiej nauki prawniczej, jak: Oleksandr Bukchanevych (*Kwestia wdrażania elektronicznych administracyjnych usług w Ukrainie*)², Oleksandr Volokch (*Geneza elektronicznego zarządzania w Ukrainie*)³, Andrii Semenchenko (*Konceptualne zasady rozwoju e-demokracji*)⁴, Volodymyr Furashev (*Istota i definicja pojęcia e-administracja*)⁵, a także Svitlana Horova⁶, Nataliia Melnychuk⁷, Zoriana Pavlyshyn⁸, Ivan Pohrebnyak⁹, Inna Semchuk, Vitalii Mazur¹⁰ i inni.

¹ Т. Березовець, Анексія. Острів Крим. Хроніки гібридної війни. Київ: Брайт Букс, 2015, с. 392.

² О. Буханевич, Проблеми впровадження електронних адміністративних послуг в Україні, Науковий вісник Херсонського державного університету, серія «Юридичні науки», випуск 3, том 2, 2015, с. 57-60.

³ О. Волох, Генезис електронного урядування в Україні, Підприємництво, господарство і прав² 2017, №2, с. 121-125.

⁴ А. Семенченко, Я. Янсонс, Концептуальні засади розвитку електронної демократії, „Аспекти публічного управління” 2020, Т. 8, № 1, с. 76-85.

⁵ В. Фурашев, Сутність та визначення поняття „електронне урядування”, „Правова інформатика” 2012, № 3(35), с. 46-49.

⁶ С. Горова, Особа в інформаційному суспільстві: виклики сьогодення. Монографія, К.: 2017, с. 467.

⁷ Н. Мельничук, Електронне урядування: сучасний стан та перспективи застосування у бюджетній сфері, „Проблеми системного підходу в економіці” 2019, Вип. 5(2), с. 97-105.

⁸ З. Павлишин, Електронне урядування як інструмент модернізації державного управління, „Інвестиції: практика та досвід” 2018, № 24, с. 119-124.

⁹ І. Погребняк, Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування, „Право та інновації” 2014, № 3(7), с. 26-35.

¹⁰ І. Семчук, В. Мазур, Електронне управління в органах місцевої влади: стан і шляхи вдосконалення, Теорія та практика державного управління 2013, Вип. 2, с. 106-112.

3. Formułowanie celów

W naszym poprzednim artykule naukowym, opublikowanym w „Kwartalniku Prawa Międzynarodowego”¹¹ podkreślaliśmy doświadczenia Polski w tym kierunku, konkludując, że zdobyte przez nią doświadczenia w obszarze e-administracji mogą stać się w przyszłości najlepszym wzorem do naśladowania przez powojenną Ukrainę. Podaliśmy główne odnoszące się do pojęcia e-administracji definicje, a także rozpatrzyliśmy kwestię dalszego udoskonalenia i rozwoju e-administracji w Ukrainie poprzez analizę zdobytych przez różne kraje doświadczeń. Ustaliliśmy, że obecnie dziedzina zarządzania elektronicznego pełni jedną z kluczowych ról w rozwoju społeczeństwa, dlatego istnieje potrzeba jej jak najbardziej jakościowego i efektywnego udoskonalenia, zdolnego zapewnić maksymalny poziom rozwoju społecznego. W niniejszym opracowaniu zaznaczyliśmy, że konieczne jest zwrócenie uwagi na procesy regulacyjne w rozwoju i udoskonaleniu e-administracji w Ukrainie, która nie stoi w miejscu i ma swoją specyfikę w warunkach trwającej od dwóch lat pełnowymiarowej konwencjonalnej i hybrydowej wojny rosyjsko-ukraińskiej, dlatego uważamy za konieczne zwrócenie się do analizy tego zagadnienia w jego retrospektywie prawnej i na etapie współczesnym.

4. Przedstawienie tez głównych

Jak definiują przedstawiciele ukraińskiej nauki prawniczej, e-administracja jest formą organizacji administracji publicznej, w której zachodzi aktywna interakcja organów władzy państwowej i samorządu lokalnego ze społeczeństwem, ludźmi i biznesem za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych¹². Literatura prawnicza i dotyczące wymienionego tematu źródła internetowe zawierają różne informacje z powodu początków ukraińskiej e-administracji, ale uznaliśmy, że jej historia, jak również historia wszystkich innych reform w Ukrainie, rozpoczęła się od... składania wniosków. W 2011 r. władze Kijowa podpisały memorandum z firmą Microsoft w sprawie wspólnego uruchomienia tzw. rządu elektronicznego dla stolicy¹³. Następnie, po długich dyskusjach, w 2015 r. kwestia rozwoju e-administracji zyskała „drugi oddech” w postaci projektu ustawy nr 2299 „Ustawa Ukrainy

¹¹ Ye. Bulat, I. Pankevych, *Electronic governance in EU member states and candidate countries (using the example of Poland and Ukraine): comparative legal analysis*, „Kwartalnik Prawa Międzynarodowego” 2023, nr 4, s. 123-136.

¹² Концепція розвитку електронного урядування в Україні. авт. кол: О.А. Баранов, М.С. Демкова, С.В. Дзюба [та ін.], за ред. А. І. Семенченко. 2009 р. С. 4; https://www.irf.ua/files/ukr/conception_final.pdf [dostęp: 30.11.2023].

¹³ О. Мельник, *Електронне урядування в Україні – історія створення*; <https://www.imena.ua/blog/e-government-longread/> [dostęp: 10.12.2023].

О zmianie ustawy Ukrainy »О wniosках оыwateli« в zakresie składania wniosków i petycji електроничних»¹⁴. Zасугеrował on wprowadzenie mechanizmu składania indywidualnych i zbiorowych wniosków w formie електроничnej, а także stosowanie specjalnej formy електроничного wniosku оыwateli do Prezidenta Ukrainy, Rady Najwyższej Ukrainy, Gabinetu Ministrów Ukrainy i organów samorządu lokalnego – petycji електроничnej¹⁵. Celem projektowanej ustawy było poszerzenie możliwości realizacji prawa оыwateli Ukrainy do zwracania się do organów władzy państwowej oraz organów samorządu lokalnego przy wykorzystaniu skutecznych, nowoczesnych metod i możliwości, w szczególności poprzez stosowanie електроничnych petycji i електроничnych wniosków¹⁶.

Kwestia e-administracji znalazła się w wielu normatywnych aktach prawnych i dokumentach mających na celu jej dalsze udoskonalenie. Tym samym, po wielu uchwalonych zarządzeń Gabinetu Ministrów Ukrainy w tej dziedzinie, w szczególności Zarządzenia nr 2250 w sprawie zatwierdzenia koncepcji rozwoju e-administracji w Ukrainie z dnia 13 grudnia 2010 r.¹⁷, Zarządzenia Gabinetu Ministrów Ukrainy nr 1014 w sprawie zatwierdzenia planu działań w celu wdrożenia Koncepcji rozwoju e-administracji w Ukrainie z dnia 26 września 2011 r.¹⁸ oraz Dekretu Gabinetu Ministrów Ukrainy nr 1072 w sprawie wprowadzenia zmian w planie działań na rzecz realizacji Koncepcji rozwoju e-administracji w Ukrainie z dnia 25 grudnia 2013 r.¹⁹, ostatecznie 20 września 2017 r. została przyjęta obecnie obowiązująca Koncepcja rozwoju e-administracji w Ukrainie²⁰, której celem jest określenie kierunków, mechanizmów i terminów utworzenia efektywnego systemu e-administracji, odpowiadającego interesom i potrzebom

¹⁴ Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції: проект Закону України від 03.03.2015 № 2299, <https://ips.ligazakon.net/document/jh1rv00a?an=5&scor=40&fcor=166> [dostęp: 12.12.2023].

¹⁵ Г. Немиря, *Висновок до проекту Закону України від 08.04.2015 № 2299-1*, <https://ips.ligazakon.net/document/XH1RV1AQ?an=2> [dostęp: 12.12.2023].

¹⁶ Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції: проект Закону України від 03.03.2015 № 2299, <https://ips.ligazakon.net/document/jh1rv00a?an=5&scor=40&fcor=166> [dostęp: 12.12.2023].

¹⁷ Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. N 2250-р, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80#Text> [dostęp: 16.12.2023].

¹⁸ Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2011 р. № 1014-р, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2011-%D1%80#Text> [dostęp: 16.12.2023].

¹⁹ Про внесення змін до плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 1072-р, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1072-2013-%D1%80#Text> [dostęp: 16.12.2023].

²⁰ Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> [dostęp: 15.12.2023].

osób fizycznych i prawnych, usprawniającego system administracji państwowej, zwiększającego konkurencyjność oraz stymulującego społeczno-gospodarczy rozwój kraju²¹. Obecnie w Ukrainie istnieje ponad 300 aktów prawnych regulujących funkcjonowanie e-administracji, z których najważniejsze to Ustawa Ukrainy „O informacji”²², Ustawa Ukrainy „O ochronie danych osobowych”²³, Ustawa Ukrainy „O ochronie informacji w systemach informatycznych i telekomunikacyjnych”²⁴, Ustawa Ukrainy „O wnioskach obywatelskich”²⁵, zarządzenie Gabinetu Ministrów Ukrainy „W sprawie zatwierdzenia koncepcji rozwoju administracji elektronicznej w Ukrainie”²⁶ i inne.

Uważamy za słuszny punkt widzenia wielu ukraińskich naukowców postulujących, że w chwili obecnej wskazane byłoby zharmonizowanie istniejących ram prawnych administracji elektronicznej z odpowiednimi regulaminami i instrukcjami, w celu jak najbardziej optymalnego i efektywnego jej funkcjonowania²⁷. Owocne prace w tym kierunku już trwają. Jak twierdzą przedstawiciele Narodowego Instytutu Studiów Strategicznych, w lipcu 2023 r. członkowie Komisji Rady Najwyższej Ukrainy ds. Transformacji Cyfrowej oraz urzędnicy z Ministerstwa Transformacji Cyfrowej Ukrainy spotkali się w tym celu z przedstawicielami Komisji Rynku Wewnętrznego i Ochrony Praw Konsumentów Parlamentu Europejskiego oraz z przedstawicielami krajów kandydujących do Unii Europejskiej²⁸. Zdaniem przewodniczącego Komisji Rady Najwyższej Ukrainy ds. Transformacji Cyfrowej, Serhii Shtepy, „integracja z jednolitym rynkiem cyfrowym UE pozostaje niezmiennym priorytetem dla Ukrainy”²⁹. W tym celu uchwalono ustawę Ukrainy „O ko-

²¹ *Ibidem*.

²² Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII, Відомості Верховної Ради України, 1992, № 48, с. 650.

²³ Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI, Відомості Верховної Ради України, 2010, № 34, с. 481.

²⁴ Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 р. № 80/94-ВР, Відомості Верховної Ради України, 1994, № 31, с. 286.

²⁵ Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР, Відомості Верховної Ради України, 1996, № 47, с. 256.

²⁶ Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р, Урядовий кур'єр, № 181 від 27.09.2017 р.

²⁷ Г. Лукіянова, В. Венгліньська, *Особливості впровадження електронного урядування в органах виконавчої влади України*. Електронне наукове видання „Аналітично-порівняльне правознавство” 2023. С. 175-179, <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/03/32.pdf> [dostęp: 16.12.2023].

²⁸ Національний інститут стратегічних досліджень. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Липень 2023 року; <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-lypen-2023> [dostęp: 10.12.2023].

²⁹ *Цифровізуємося та рухаємося до ЄС*, газета „Голос України”, 20.07.2023.

munikacji elektronicznej”³⁰ opracowaną zgodnie z unijnym Kodeksem komunikacji elektronicznej oraz ustawę Ukrainy „O identyfikacji elektronicznej i elektronicznych usługach zaufania”³¹ mającą na celu wdrożenie norm rozporządzenia (UE) nr 910/2014 z dnia 2014 r. Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 lipca 2014 r. Trwają także prace nad regulaminami wykonawczymi tych ustaw³².

Zdaniem firmy doradczej Gartner skuteczność i dynamiczność wdrażania reform technologicznych w Ukrainie zostały dostrzeżone także na świecie. Ukraina zajęła 46. miejsce wśród 193 krajów według Indeksu Rozwoju E-Government Development Index 2022 Organizacji Narodów Zjednoczonych (w 2020 r. znajdowała się na 69. miejscu). Dzięki temu stanowisku dołączyła ona do grona krajów o „bardzo wysokim poziomie rozwoju elektronicznej administracji” (VHEGDI)³³. Do 2026 r. priorytetem dla 60% instytucji państwowych będzie automatyzacja procesów (wobec 35% w 2022 r.). Dlatego wdrażanie innowacji w krajowych organach państwowych obecnie jest nie pragnieniem, ale koniecznością³⁴.

E-administracja jest w stanie stworzyć warunki do normalnego rozwoju biznesu, poprawy klimatu inwestycyjnego, wzrostu gospodarczego, a także zapewnić realny udział obywateli w procesach politycznych, gdyż okoliczności, w jakich znalazł się kraj w wyniku wojny, wymagają szybkiego i skutecznego reagowania na zaistniałą sytuację³⁵. Obecnie obserwujemy tendencję do dalszego udoskonalenia e-administracji w Ukrainie, mając na uwadze stan wojny i warunki, w jakich znalazło się ukraińskie społeczeństwo. Warunki te wymagają poszukiwania nowych podejść związanych z najefektywniejszym wykorzystaniem zasobów informacyjnych oraz zapewnieniem społeczeństwu skutecznego, efektywnego i wysokiej jakości wsparcia i pomocy, a także wymagają dostosowania i zastąpienia sztywnych struktur admi-

³⁰ Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 р. № 1089-IX, Голос України від 16.01.2021, - № 7.

³¹ Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, с. 400.

³² Єдиний цифровий ринок та інші програми цифрового співробітництва з ЄС - Комітет з питань цифрової трансформації; https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/239177.html [dostęp: 11.12.2023].

³³ Д. Шугалій, *Електронне урядування від ФМДУ: чому важливе цифрове управління державними активами*; <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3755700-elektronne-uraduvanna-vid-fdmu-comu-vazlive-cifrove-upravlinna-derzavnimi-aktivami.html> [dostęp: 11.12.2023].

³⁴ Gartner Announces the Top 10 Government Technology Trends for 2023; <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2023-04-17-gartner-announces-the-top-10-government-technology-trends-for-2023> [dostęp: 10.12.2023].

³⁵ І. Бондар, *Електронне урядування як механізм реалізації принципу демократизму в Україні*, «Актуальна юриспруденція». Юридичні науково-практичні інтернет-конференції. Науково-практична інтернет-конференція 14.11.2015; https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1102%3A141115-23&catid=136%3A2-1215&Itemid=168&lang=ru [dostęp: 18.12.2023].

nistracji publicznej odpowiednimi strukturami horyzontalnymi, zdolnymi do bardziej terminowego i skutecznego reagowania na wyzwania czasu³⁶. Dlatego obok już znanych usług, które są dziś z powodzeniem stosowane w Ukrainie, w szczególności „Dii” (Akcja) – serwis internetowy i aplikacja mobilna, która łączy w sobie wszystkie usługi elektroniczne świadczone przez państwo³⁷; bardzo ważną inicjatywą w badanym obszarze było wdrożenie systemu informacji medycznej dla szpitali wojskowych Sił Zbrojnych Ukrainy. Głównym zadaniem wymienionego systemu elektronicznego jest zwiększenie jakości i efektywności opieki medycznej w placówkach medycznych Ministerstwa Obrony Ukrainy przy wykorzystaniu zaawansowanych europejskich rozwiązań informatycznych. System zbudowany jest w całości na bazie technologii stosowanych już w Estonii³⁸. Jak doskonale wiemy, Estonia jest najbardziej zdigitalizowanym państwem byłego Związku Radzieckiego, gdzie większość obywateli nawet w wyborach do organów władzy państwowej i samorządu lokalnego głosuje za pomocą technologii komputerowych, a jednym ze środków zapewniających tajność głosowania, swoistą zaporą przed fałszowaniem wyników wyborów jest nadawanie właściwych usług internetowych przez zaufanych państwowych dostawców tych usług. Wiele informacji dotyczących tzw. ataków hakerów internetowych, których skutkiem jest wtrącanie się przez nich do wyników wyborów w wielu państwach świata (w tym i w USA³⁹), pozwala wnioskować, że wykorzystanie technologii informacyjnych musi iść w parze z zapewnieniem bezpieczeństwa tzw. informacji wrażliwych, przede wszystkim danych osobowych.

Bardzo aktualne obecnie jest wykorzystanie najnowszych technologii w sferze wojskowej. Chodzi przede wszystkim o komunikację satelitarną Starlink⁴⁰ (jej stosowanie pomaga wielu Ukraińcom w uzyskaniu niezbędnych informacji i kontakcie ze światem zewnętrznym) albo np. aplikację bota „eVoroh” (e-wróg) – elektronicznego zawiadomienia, dzięki któremu można szybko zareagować i w razie potrzeby ukryć się w schronach przeciwbombowych podczas ostrzału rakietowego czy ataku

³⁶ Ye. Bulat, I. Pankevych, *Electronic governance in EU member states and candidate countries (using the example of Poland and Ukraine): comparative legal analysis*, „Kwartalnik Prawa Międzynarodowego” 2023, nr 4, s. 123–136.

³⁷ Ye. Bulat, I. Pankevych, *Electronic governance in EU member states and candidate countries (using the example of Poland and Ukraine): comparative legal analysis*, „Kwartalnik Prawa Międzynarodowego” 2023, nr 4, s. 123–136.

³⁸ О. Мельник, *Міноборони України запускає систему «Е-Здоров'я» для медзакладів відомства*; <https://www.imena.ua/blog/e-zdorovya/> [dostęp: 15.12.2023].

³⁹ Ю. Каздобіна, *Як Росія втручалася у вибори-2020 у США: всі деталі нового звіту розвідки*; <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/03/17/7120988/> [dostęp: 17.12.2023].

⁴⁰ М. Міхровська, *Електронне урядування в Україні в умовах воєнного стану*; https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=iKpAU3qD6tQ&ab_channel=%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%93%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0 [dostęp: 17.12.2023].

bombowego wojsk rosyjskich⁴¹. Należy jednak pamiętać, że w warunkach trwającej wojny rosyjsko-ukraińskiej władze ukraińskiej muszą „stawiać” na rozwój własnych rozwiązań internetowych. Na przykład decyzja Elona Muska o czasowym odłączeniu zasięgu Starlinka nad okupowanym terytorium Krymu doprowadziła do klęski próby ataku Sił Zbrojnych Ukrainy na okręty rosyjskiej marynarki wojennej w okupowanym od 2014 r. Sewastopolu oraz na nielegalnie zbudowany przez Rosjan tzw. most krymski⁴². Przykładem bezprecedensowego wpływu ataków hackerskich na funkcjonowanie systemu e-administracji oraz płynących z nich zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego (w tym i dla całego krajowego systemu bankowego) stał się atak na największego ukraińskiego operatora sieci komórkowej Kyivstar przeprowadzony 12 grudnia 2023 r. przez będącą jednostką rosyjskiego wywiadu wojskowego grupę hackerską Sandworm. W ciągu trzech dni 24 miliony abonentów Kyivstar nie mogło wykonywać połączeń, oraz korzystać z internetu mobilnego i domowego. Ponadto Ministerstwo Infrastruktury poinformowało o problemach z systemami bezpieczeństwa oraz bankowością elektroniczną⁴³.

Dobrym przykładem efektywnego stosowania współczesnych technologii telekomunikacyjnych w warunkach trwającej wojny jest także aplikacja mobilna „Є”. W tej aplikacji sąsiedzi lub bliskie otoczenie zgłaszają obecność usług technicznych bądź komunikacji, a w szczególności prądu w domu. Aby otrzymywać informacje, należy zapisać się na wymagane adresy w aplikacji. Może to uczynić każdy użytkownik internetu, a informacja będzie widoczna dla każdego subskrybującego ten adres⁴⁴. Aktualną i pożyteczną jest także aplikacja mobilna eDocument, która w przypadku braku połączenia z internetem wyświetli się w aplikacji Diia i za pomocą której ewakuowani z miejsc działań wojennych obywatele uzyskują dostęp do elektronicznej wersji utraconych podczas ostrzałów rakietowych czy ataków bombowych armii rosyjskiej dokumentów tożsamości, praw do posiadania mienia, prawa jazdy czy dokumentów dotyczących posiadanego samochodu⁴⁵.

⁴¹ М. Міхровська, *Електронне урядування в Україні в умовах воєнного стану*; https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=iKpAU3qD6tQ&ab_channel=%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%93%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0 [dostęp: 17.12.2023].

⁴² S. Lyngaas, *‘How am I in this war?’: New Musk biography offers fresh details about the billionaire’s Ukraine dilemma*; <https://edition.cnn.com/2023/09/07/politics/elon-musk-biography-walter-isacson-ukraine-starlink/index.html> [dostęp: 17.12.2023].

⁴³ *Атака на Київстар. Які небезпеки вона несе, окрім відсутності зв’язку*; <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cglp7kz0rjmo> [dostęp: 17.12.2023].

⁴⁴ Military Media Center. *Оприлюднено список корисних мобільних застосунків під час війни*; <https://armyinform.com.ua/2023/03/08/oprylyudneno-korysni-mobilni-zastosunky-pid-chas-vijny/> [dostęp: 12.12.2023].

⁴⁵ „ЄДокумент” у додатку „Дія” відображатиметься без інтернету; <https://www.shep-city.com.ua/news/3509875/edokument-u-dodatku-dia-vidobrazatimetsa-bez-internetu> [dostęp: 17.12.2023].

5. Podsumowanie

Обечне в Україні трва процес розвитку і удосконалення e-administracji. Трвajúа од 2014 р. война гибридова, а од 24 лугеу 2022 р. пелновимарова война росыјско-українська, впровадження стану воєнного в Україні, powszechna mobilizacja, olbrzymia liczba wewnętrznje przemieszczonej z miejsc trwania działań wojennych ludności cywilnej, а także wyjazd за границę в celu schronienia się przed skutkami działań wojennych kilku milionów українських обывателі, zagrożenia dla ważnych obiektów infrastruktury krytycznej wywarły istotny wpływ на rozwój e-administracji, в рамках której organy władzy państwowej zostały zmuszone до poszukiwania nowych możliwości в zastosowaniu zaawansowanych technologii komputerowych, aplikacji mobilnych służących zapewnieniu przetrwania і żywotności kraju.

Naszym zdaniem в przyszłości rozwój e-administracji в Україні pozwoli nie tylko в pełni modernizować administrację publiczną oraz zapewnić szybko і bezpieczną możliwość dostępu до informacji, але także uwzględni wszelkie заchodzące в kraju zmiany. В szczególności dotyczy то pozytywnych skutków процесів decentralizacji władzy publicznej, а co за tym idzie, odbudowy і dalszego rozwoju zniszczonej kilkuletnią wojną gospodarki oraz infrastruktury krytycznej, właściwej stabilizacji gospodarczej kraju, а także integracji з jednolitym rynkiem cyfrowym Unii Europejskiej.

Literatura

- Березовець Т., *Анексія. Острів Крим. Хроніки гібридної війни*. Київ: Брайт Букс, 2015. – 392 с.
- Горова С., *Особа в інформаційному суспільстві: виклики сьогодення*: монографія. К.: 2017. – 467 с.
- Мельничук Н., *Електронне урядування: сучасний стан та перспективи застосування у бюджетній сфері*, Проблеми системного підходу в економіці. – 2019. – Вип. 5(2), с. 97-105.
- Павлишин З., *Електронне урядування як інструмент модернізації державного управління, Інвестиції: практика та досвід*. – 2018. – № 24, с. 119-124.
- Погребняк І., *Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування, Право та інновації* № 3 (7) 2014, с. 26-35.
- Семчук І., Мазур В., *Електронне управління в органах місцевої влади: стан і шляхи вдосконалення, Теорія та практика державного управління*. – 2013. – Вип. 2, с. 106-112.
- Волох О., *Генезис електронного урядування в Україні*, Підприємництво, господарство і право, 2017, № 2, с. 121-125.
- Буханевич О., *Проблеми впровадження електронних адміністративних послуг в Україні*, Науковий вісник Херсонського державного університету, серія «Юридичні науки», випуск 3, том 2, 2015, с. 57-60.
- Семенченко А., Янсонс Я., *Концептуальні засади розвитку електронної демократії*, Аспекти публічного управління Том 8 № 1 2020, с. 76-85.
- Фурашев В., *Сутність та визначення поняття "електронне урядування"*, Правова інформатика, № 3 (35), 2012, с. 46-49.
- Концепція розвитку електронного урядування в Україні*. авт. кол: О.А. Баранов, М.С. Демкова, С.В. Дзюба [та ін.] : за ред. А. І. Семенченко. 2009 р. С. 4; https://www.irf.ua/files/ukr/conception_final.pdf.

- Мельник О., *Електронне урядування в Україні – історія створення*; <https://www.imena.ua/blog/e-government-longread/>.
- Немиря Г., *Висновок до проекту Закону України від 08.04.2015 № 2299-І*; <https://ips.ligazakon.net/document/XH1RV1AQ?an=2>.
- Лукьянова Г., Венгліньська В., *Особливості впровадження електронного урядування в органах виконавчої влади України*, Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. С. 175-179; <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/03/32.pdf>.
- Цифровізуємося та рухаємося до ЄС*, газета «Голос України», 20.07.2023.
- Національний інститут стратегічних досліджень. *Цифрова трансформація економіки України в умовах війни*. Липень 2023 року; <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-lypen-2023>.
- Єдиний цифровий ринок та інші програми цифрового співробітництва з ЄС – Комітет з питань цифрової трансформації; https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/239177.html.
- Каздобина Ю., *Як Росія втручалася у вибори –2020 у США: всі деталі нового звіту розвідки*; <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/03/17/7120988/>.
- Шугалій Д., *Електронне урядування від ФМДУ: чому важливе цифрове управління державними активами*; <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3755700-elektronne-uraduvannya-vid-fdmu-comu-vazlive-cifrove-upravlinna-derzavnimi-aktivami.html>.
- Gartner Announces the Top 10 Government Technology Trends for 2023; <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2023-04-17-gartner-announces-the-top-10-government-technology-trends-for-2023>.
- Бондар І., *Електронне урядування як механізм реалізації принципу демократизму в Україні. «Актуальна юриспруденція»*. Юридичні науково-практичні інтернет-конференції. Науково-практична інтернет-конференція 14.11.2015; https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1102%3A141115-23&catid=136%3A2-1215&Itemid=168&lang=ru.
- Bulat Ye., Pankevych I., *Electronic governance in EU member states and candidate countries (using the example of Poland and Ukraine): comparative legal analysis*, „Kwartalnik Prawa Międzynarodowego” 2023, nr 4.
- Мельник О., *Міноборони України запускає систему «Е-Здоров'я» для медзакладів відомства*; <https://www.imena.ua/blog/e-zdorovya/>.
- Міхровська М., *Електронне урядування в Україні в умовах воєнного стану*; https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=iKpAU3qD6tQ&ab_channel=%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%93%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.
- Lyngaas S., *‘How am I in this war?’: New Musk biography offers fresh details about the billionaire’s Ukraine dilemma*; <https://edition.cnn.com/2023/09/07/politics/elon-musk-biography-walter-isacson-ukraine-starlink/index.html>.
- Атака на Київстар. Які небезпеки вона несе, окрім відсутності зв'язку*; <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cglp7kz0rjmo>.
- Military Media Center. *Оприлюднено список корисних мобільних застосунків під час війни*; <https://armyinform.com.ua/2023/03/08/oprylyudneno-korysni-mobilni-zastosunky-pid-chas-viyny/>.
- „ЄДокумент” у додатку „Дія” відобразатиметься без інтернету; <https://www.shepcity.com.ua/news/3509875/edokument-u-dodatku-dia-vidobrazatimetsa-bez-internetu>.

Акты prawne

- Перелік розпоряджень Кабінету Міністрів України, що втратили чинність; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>.
- Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>.

- Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції: проект Закону України від 03.03.2015 № 2299; <https://ips.ligazakon.net/document/jh1rv00a?an=5&scor=40&fcor=166>.
- Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. N 2250-р; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80#Text>.
- Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2011 р. № 1014-р; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2011-%D1%80#Text>.
- Про внесення змін до плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 1072-р; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1072-2013-%D1%80#Text>.
- Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>.
- Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII, Відомості Верховної Ради України, 1992, № 48, ст. 650.
- Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI, Відомості Верховної Ради України, 2010, № 34, ст. 481.
- Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 р. № 80/94-ВР, Відомості Верховної Ради України, 1994, № 31, ст. 286.
- Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР, Відомості Верховної Ради України, 1996, № 47, ст. 256.
- Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 р. № 1089-IX, Голос України від 16.01.2021, - № 7.
- Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст. 400.